

Ευρωπαϊκά Σχολεία
Γραφείο του Γενικού Γραμματέα του Ανωτάτου Συμβουλίου
Παιδαγωγική Μονάδα

Αριθ. : 88-D-75-2

Πρωτότυπο : EL

Έκδοση : EL

Πρόγραμμα ελληνικής ως μητρικής γλώσσας για τις τάξεις Α' - Ζ' της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Εγκεκριμένο από το ανώτατο συμβούλιο στις 26 και 27 Απριλίου 1988

ΓΕΝΙΚΑ-ΣΚΟΠΟΙ

Οι μαθητές των ευρωπαϊκών σχολείων ζουν και μεγαλώνουν σε μεγάλο βαθμό μέσα σ' ένα ξενόγλωσσο περιβάλλον. Η σχέση τους με τη μητρική τους γλώσσα και γενικά η γλωσσική τους συμπεριφορά διαφέρουν για το λόγο αυτό από την αντίστοιχη σχέση και γλωσσική συμπεριφορά των μαθητών που μεγαλώνουν στην πατρίδα τους. Ίσως μερικοί από τους μαθητές ζουν ήδη το δίγλωσσο περιβάλλον μέσα στην οικογένειά τους, ενώ ίσως λιγότεροι αρχίζουν να μαθαίνουν για πρώτη φορά τη μητρική τους γλώσσα μέσα στο ελληνικό τμήμα του ευρωπαϊκού σχολείου.

Εξάλλου παράλληλα με τη μητρική γλώσσα (γλώσσα I), αρχίζει από την πρώτη τάξη της Β/βάθμιας εκπ/σης και η διδασκαλία της πρώτης ξένης γλώσσας (γλώσσα II), που χρησιμοποιείται για μερικά μαθήματα και ως γλώσσα διδασκαλίας και ακολουθείται αργότερα από τη διδασκαλία και δεύτερης ξένης γλώσσας (γλώσσα III). Και εδώ ακριβώς εντοπίζονται οι δυσκολίες που συναντά η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας στα ευρωπαϊκά σχολεία, αλλά συγχρόνως και η μενάλη ανάγκη να διασφαλισθούν και να ενισχυθούν η ύπαρξη και το περιεχόμενο της μητρικής γλώσσας. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατό να γίνουν προσιτές στους μαθητές οι δυνατότητες κατανόησης και έκφρασης που τους προσφέρει η μητρική τους γλώσσα. Εξάλλου η γνώση και η κατοχή της μητρικής γλώσσας διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την ευαισθητοποίηση των μαθητών απέναντι στις ξένες γλώσσες, που η σωστή εκμάθησή τους εξαρτάται επίσης σε μεγάλο βαθμό από την αποτελεσματική διδασκαλία της μητρικής γλώσσας.

Το μάθημα της μητρικής γλώσσας αποτελεί για το πρόγραμμα των ευρωπαϊκών σχολείων το κυριότερο μέσο καλλιέργειας και ανάπτυξης του μητρικού γλωσσικού οργάνου των ελληνόπουλων που φοιτούν στα ευρωπαϊκά σχολεία. Αποτελεί επίσης το μέσο για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και τη διατήρηση και καλλιέργεια της πολιτιστικής ταυτότητας των μαθητών.

Για τους λόγους αυτούς και με δεδομένο ότι δεν υπάρχει ακόμη ενιαίο πρόγραμμα για τη διδασκαλία της μητρ. γλώσσας στα ευρωπαϊκά σχολεία, βάση τη διδασκαλία του μαθήματος πρέπει να είναι το αναλυτικό πρόγραμμα του ελληνικού γυμνασίου και λυκείου, προσαρμοσμένο όμως στις συνθήκες, στο ωρολόγιο πρόγραμμα, καθώς και στους σκοπούς των ευρωπαϊκών σχολείων. Αυτό άλλωστε διευκολύνει σημαντικά την ένταξη των ελληνόπουλων, που έρχονται για μικρό χρονικό διάστημα στο εξωτερικό, στο ευρωπαϊκό σχολείο, και αντίστροφα την επανένταξη στο ελληνικό εκπ/κό σύστημα όσων μαθητών επιστρέψουν στην Ελλάδα.

Σκοποί του μαθήματος της μητρικής γλώσσας είναι:

- να γίνουν οι μαθητές ικανοί να ακούν, να διαβάζουν, να κατανοούν και να παράγουν προφορικό και γραπτό νεοελληνικό λόγο σε τέτοιο σημείο, ώστε να μπορούν να αισθάνονται και να απολαμβάνουν τη λογοτεχνία.
- να γνωρίσουν τις αξίες τον αρχαίου και νέου ελληνικού πολιτισμού και να κατανοήσουν την ενότητα και ιστορική συνέχεια του ελληνικού πνεύματος.
- να αντιληφθούν οι μαθητές τη θέση και αξία του ελληνικού πνεύματος μέσα στα πλαίσια τον ευρωπαϊκού και γενικότερα τον παγκόσμιου πολιτισμού.
- να γνωρίσουν την ιστορία της αρχαίας και νέας ελληνικής λογοτεχνίας, καθώς και της ευρωπαϊκής, και τα αντιπροσωπευτικά δημιουργήματά τους.
- να κατανοήσουν οι μαθητές τις κοινωνικο-πολιτιστικές σχέσεις και δομές του παρόντος και τις διαπλοκές τους με παραδοσιακές αξίες, ώστε να αντιλαμβάνονται

τα ανθρώπινα και κοινωνικά προβλήματα της εποχής τους και να παίρνουν κριτική στάση απέναντι σ' αυτά.

- να καλλιεργήσουν οι μαθητές το δημοκρατικό και δημιουργικό πνεύμα, την υπευθυνότητα και κριτική ικανότητά τους, ώστε να αναγνωρίσουν τη νομική, κοινωνική και ηθική τάξη και να είναι σε θέση να διαμορφώσουν το δικό τους τρόπο ζωής μέσα στα πλαίσια μιας πλουραλιστικής κοινωνίας.

Από την πληθώρα της διδακτέας ύλης πρέπει να γίνει επιλογή με βάση τις αρχές του «παραδειγματικού» και «αντιπροσωπευτικού», ανάλογα με τις διατιθέμενες ώρες διδασκαλίας και τις δυνατότητες των μαθητών, όπως αναφέρεται στη συνέχεια κατά τάξη.

Για τη διδακτική εργασία που αφορά τόσο τα αρχαία κείμενα από μετάφραση όσο και τα νεοελληνικά κείμενα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ένα μεγάλο βαθμό οι σχετικές Οδηγίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, που παραθέτουμε στις επόμενες σελίδες και όπου γίνεται και αναφορά στους σκοπούς του μαθήματος.

Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και γραμματείας πρέπει να γίνεται με βάση τα εκάστοτε εγκεκριμένα σχολικά εγχειρίδια, που χρησιμοποιούνται για το Γυμνάσιο και Λύκειο στην Ελλάδα.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. ΣΚΟΠΟΙ

Ο σκοπός της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από μετάφραση προσδιορίζεται από τη φύση και την ιδιοτυπία του μαθήματος. Οι Έλληνες, λαός ευαίσθητος και πνευματικά προικισμένος, συνέλαβαν με μοναδική οξύνοια, σε μια ορισμένη περίοδο της ιστορικής πορείας τους, τα καίρια προβλήματα που ανέκαθεν απασχόλησαν τον άνθρωπο στις κυριότερες εκφάνσεις της δραστηριότητάς του και προσπάθησαν να δώσουν σε αυτά λύσεις, δημιουργώντας έτσι γραμματεία που εμπεριέχει βασικές ανθρώπινες αξίες, όπως η ελευθερία μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατικά οργανωμένης πολιτείας, η σύλληψη του ανθρώπου ως αυταξίας και αυτοσκοπού, η ασίγηστη πνευματική απορία και έρευνα, η αυτογνωσία και ο αυτοσεβασμός, η αγάπη της αλήθειας, η ευαισθησία στο ωραίο και ο σεβασμός του μέτρου, που αποτελεί το φιλοσοφικό υπόβαθρο των παραπάνω αξιών. Η γραμματεία αυτή μας δίνει τη μοναδική δυνατότητα να παρακολουθήσουμε τις αναζητήσεις και τα επιτεύγματα ενός δημιουργικού πολιτισμού, έτσι όπως έχουν αποτυπωθεί μέσα σε ένα συμπαγές σύνολο πνευματικών έργων, που και εύληπτο είναι και ολοκληρωμένο, και ωστόσο ευρύτατο σε προοπτική, πλούσιο σε προεκτάσεις.

Επομένως, ο κύριος σκοπός του μαθήματος είναι η ανθρωπιστική μόρφωση των μαθητών που διακρίνεται :

- α) Στην κατανόηση των αξιών που κληροδότησαν οι αρχαίοι στον πολιτισμένο κόσμο.
- β) Στη βίωση των αξιών αυτών, ώστε οι αρχαίοι να καταστούν πηγή ζωής.

Ειδικότερα, η ουσιαστική γνωριμία με την αρχαία ελληνική γραμματεία, για την πραγμάτωση της οποίας απαραίτητη προϋπόθεση θεωρείται η επαρκής αρχαιογνωστική κατάρτιση, πρέπει να υπηρετεί τους παρακάτω μερικότερους σκοπούς:

- α) Ο μαθητής να καλλιεργηθεί διανοητικά, βουλευτικά, συναισθηματικά και ηθικά, ώστε να διαπλάσει ολοκληρωμένη, κατά το δυνατόν, προσωπικότητα.
- β) Να γνωρίσει τις διαχρονικές αξίες του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, να συγκινηθεί βιώνοντάς τις και να αισθανθεί γι'αυτές αγάπη, ώστε να μπορέσει να τις μετατρέψει σε δυναμογόνα στοιχεία του βίου του.
- γ) Να πάρει τη σωστή πολιτική αγωγή, δηλαδή να μυηθεί στα δημοκρατικά ιδεώδη και να προετοιμάσει τον εαυτό του, ώστε αργότερα να ενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο ως ενεργό μέλος του.
- δ) Να κατανοήσει την αδιάσπαστη ιστορική συνέχεια του ελληνικού πνεύματος, να συνειδητοποιήσει την προσφορά του στον παγκόσμιο πολιτισμό και να συνεργήσει συνειδητά στην οικοδόμηση ενός εθνικού βίου ελεύθερου και προσαρμοσμένου στις απαιτήσεις του καιρού μας.
- ε) Να καλλιεργηθεί αισθητικά, δηλαδή να αποκτήσει με τον καιρό αξιολογικά κριτήρια που θα τον καταστήσουν ευαίσθητο δέκτη των εκδηλώσεων του ωραίου, όπου το συναντά.

2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Για τη διδακτική εργασία που αφορά όλα τα αρχαία κείμενα από μετάφραση επαναλαμβάνουμε τις σχετικές μεθοδολογικές οδηγίες, που και κατά τα προηγούμενα σχολικά έτη έχουν κοινοποιηθεί:

Εφόσον προϋποτίθεται ότι ο καθηγητής εφαρμόζει τις σύγχρονες γενικές αρχές της Διδακτικής, σκόπιμο είναι να περιοριστούμε στις ακόλουθες ειδικές οδηγίες για τη διδασκαλία κειμένων της αρχαίας γραμματείας από μετάφραση.

1. Πριν αρχίσει την ερμηνεία της πρώτης ενότητας, ο καθηγητής προσφέρει στους μαθητές περιληπτικά το περιεχόμενο του έργου που πρόκειται να διδαχτεί. Η γνώση της συνολικής εικόνας είναι μια προϋπόθεση, για να παρακολουθούν οι μαθητές καθημερινά με ενδιαφέρον την εξέλιξη του μύθου (ή της αφήγησης ή της δραματικής πλοκής ή της επιχειρηματολογίας, ανάλογα με το είδος του διδασκόμενου κειμένου). Στο ίδιο μάθημα προσφέρονται τα ιστορικά πλαίσια μέσα στα οποία γεννήθηκε ή αναφέρεται το έργο.
2. Σε κάθε επόμενο μάθημα διδάσκεται μια ενότητα ανάλογη προς τη δεκτικότητα της τάξης και πάντως πολύ εκτενέστερη από όση προσφερόταν στο παρελθόν (κατά τη διδασκαλία από το πρωτότυπο), αφού τώρα λείπει ο γλωσσικός φραγμός. Είναι δυνατόν π.χ. να διδαχθούν 60-80 στίχοι ομηρικού κειμένου. Η έκταση της διδακτικής ενότητας εξαρτάται βέβαια πάντα από την επισήμανση κάποιου πυρήνα.
3. Τη διδακτική ενότητα την παρουσιάζει ο ίδιος ο καθηγητής, τουλάχιστον στα πρώτα μαθήματα και ιδιαίτερα στα ποιητικά κείμενα, όπου η καλή ανάγνωση συντελεί ουσιαστικά στην επίλυση προβλημάτων κατανόησης του κειμένου.
4. Αφήνονται τα παιδιά να αναπλάσουν στο μυαλό τους τα όσα άκουσαν και να προβούν στην έκφραση των πρώτων αντιδράσεων τους. Αμέσως μετά καλούνται να διατυπώσουν τις κάθε είδους απορίες τους (λεξιλογικές, πραγματολογικές, μορφολογικές, ιδεολογικές κτλ.), στις οποίες θα δίνεται απάντηση από άλλους μαθητές ή, αν αυτοί αδυνατούν, από τον καθηγητή. Και στη φάση αυτή, όπως και στις επόμενες, θα πρέπει να λειτουργήσει ο διάλογος ανάμεσα στον καθηγητή και τους μαθητές ή των μαθητών μεταξύ τους. Στη διαδικασία της επίλυσης των αποριών μπορεί να ακολουθηθεί μία από τις εξής μεθόδους.

α) Ο καθηγητής σημειώνει τις απορίες που διατυπώνουν οι μαθητές, τις κατατάσσει στις παραπάνω κατηγορίες και μεθοδεύει τις απαντήσεις σ'αυτές, ακολουθώντας όχι τη σειρά με την οποία υποβλήθηκαν, αλλά εκείνη με την οποία καταχωρίστηκαν στις διάφορες κατηγορίες.

β) Η απάντηση και η αποσαφήνιση των λεξιλογικών και πραγματολογικών αποριών γίνεται ταυτόχρονα με τη συζήτηση του περεχομένου, των ενεργειών ή των επιχειρημάτων, γιατί τότε κυρίως οι έννοιες αυτές αποκτούν το πραγματικό περιεχόμενό τους. Αυτονόητο είναι ότι στις απορίες των μαθητών ο καθηγητής θα προσθέσει και τα σημεία (κυρίως μορφολογικά και ιδεολογικά) που ο ίδιος έχει επισημάνει.

5. Οι κατηγορίες στις οποίες κατατάχθηκαν οι απορίες μπορούμε να πούμε ότι θα αποτελέσουν ισάριθμες φάσεις της ερμηνευτικής προσέγγισης, η οποία αρχίζει με την απολύτως αναγκαία γλωσσική εξομάλυνση και την απαραίτητη πραγματολογική ενημέρωση και προχωρεί στους ουσιαστικότερους στόχους της:

α) Στη μορφολογική επεξεργασία (γενικά στοιχεία μορφής, όπως είναι η δομή όλου του έργου και η βαθμιαία εξέλιξη του μύθου του, ειδικά στοιχεία μορφής, όπως είναι

η αφηγηματική ή περιγραφική ικανότητα, η αισθητική ποιότητα των εικόνων, οι έντεχνες επιβραδύνσεις, η χρήση της παρομοίωσης, η ικανότητα στην περιγραφή των χαρακτήρων, η σύλληψη της ουσιαστικής λεπτομέρειας/ κτλ).

β) Στην ιδεολογική επεξεργασία (ανάλυση και σχολιασμό των στοιχείων εκείνων που λέγονται συνήθως «πολιτιστικά» και εκφράζουν ή ενσαρκώνουν τις ιδέες των ανθρώπων της εποχής εκείνης, ηθικές κοινωνικές μυθολογικές απόψεις, γνώσεις προεπιστημονικές, και επιστημονικές αντιλήψεις για τη φύση, τον άνθρωπο, το Θεό, το σύμπαν κτλ.).

γ) Στην αναζήτηση των κίνητρων της ανθρώπινης δράσης, που προϋποθέτει τις προηγούμενες φάσεις της ερμηνευτικής προσέγγισης και αποτελεί ενδιαφέρουσα σπουδή ανθρωπογνωστική και κορυφώνει την ερμηνευτική προσπάθεια.

6. Ο καθηγητής καλεί τους μαθητές να αναδιηγηθούν δημιουργικά και σύντομα το περιεχόμενο, να επιμείνουν στην περιγραφή ορισμένων σκηνών, να χαρακτηρίσουν πράξεις και πρόσωπα, να κρίνουν θεσμούς, να αξιολογήσουν απόψεις, να συγκρίνουν ιδέες (της εποχής του έργου και της σημερινής κτλ.). Η άσκηση των μαθητών στην προφορική διατύπωση των σκέψεών τους με σαφήνεια και συντομία πρέπει να αποτελεί εξίσου μόνιμη διδακτική επιδίωξη του καθηγητή, όπως επίσης ο εθισμός τους σε πολιτισμένη διαλογική συζήτηση για την όλη διεξαγωγή του μαθήματος.

7. Απομένει να εκτιμήσουν οι μαθητές τί το καινούριο πρόσφερε η ενότητα που διδάχτηκε

στην εξέλιξη της υπόθεσης,

στη γνωριμία με τα πρόσωπα,

για τις αξίες που εμπεριέχονται,

για τις λογοτεχνικές ικανότητες του συγγραφέα και.

αν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος, να διαβάσουν την ενότητα στο σύνολο της ή παραγράφους που τους έκαναν ιδιαίτερη εντύπωση.

8. Στο τέλος της διδακτικής ώρας αναθέτουμε, για να εμπεδωθεί το μάθημα, σύντομες εργασίες, όπου ο μαθητής θα εθίζεται στη γραπτή και πειθαρχημένη διατύπωση των σκέψεών του. Καλό είναι οι εργασίες αυτές να ακολουθούν τις εξής αρχές:

α) Να μην προσφέρονται ούτε σε φλύαρο πλατειασμό ούτε σε -τηλεγραφικές- απαντήσεις.

β) Να αναφέρονται κατά κύριο λόγο σε θέματα που συζητήθηκαν με σαφήνεια και πληρότητα μέσα στην τάξη.

γ) Η διατύπωσή τους να είναι τέτοια, ώστε, τουλάχιστον οι περισσότερες να στρέφουν τους μαθητές πάλι προς το κείμενό τους και να μην τους εκτρέπουν σε άγονες προσφυγές σε εγκυκλοπαίδειες και άλλα παρεμφερή βοηθήματα.

δ) Να μην επαναλαμβάνονται μονότονα, για να μην προκαλούν ανία και μηχανικές απαντήσεις.

9. Οι παραπάνω οδηγίες αποκτούν νόημα σε συνδυασμό με τις ακόλουθες συστάσεις:

α) Το ότι σημειώθηκαν διαδοχικές φάσεις ερμηνευτικής προσέγγισης (παρ. 5) δε σημαίνει ότι τα αντίστοιχα στοιχεία είναι ανάγκη να νοηθούν χωριστά. Αντίθετα, πρέπει να θεωρηθεί ότι συναποτελούν άρρηκτη ενότητα και μόνο για λόγους μεθοδολογικούς τα χωρίσαμε. Εξάλλου, δεν πρέπει να επιμένουμε σε κάθε ενότητα να ασχολούνται οι μαθητές με τον εντοπισμό και την επεξεργασία όλων των

στοιχείων αυτών αλλά μόνο εκείνου ή εκείνων που εμφανίζονται ιδιαίτερα πειστικά σε αυτή.

β) Ο καθηγητής πρέπει να βρίσκει τρόπο ώστε το κείμενο να μη χάσει το ιστορικό του πλαίσιο. Οι μαθητές πρέπει να νιώθουν ότι τα όσα μελετούν ανήκουν σ' έναν κόσμο αρχαίο, διαφορετικό από το δικό μας.

γ) Δεν αποκλείεται ο πλουτισμός του μαθήματος με νοηματικές διασυνδέσεις (είτε μέσα από το ίδιο το έργο, είτε από άλλο έργο του ίδιου συγγραφέα) και με γόνιμους παραλληλισμούς με το νεοελληνικό λαϊκό πολιτισμό και τις εκδηλώσεις του (δημοτικά τραγούδια, παραδόσεις, έθιμα κτλ.), εφόσον αυτό δε θα μας παρασύρει σε υπερβολές που θα μας αποπροσανατολίσουν από τον κύριο σκοπό του μαθήματος.

δ) Και η σημαντικότερη σύσταση: Πρέπει να αποφεύγουμε να επαναλαμβάνουμε μονότονα έναν τρόπο προσφοράς του μαθήματος. Ο καθηγητής, ανάλογα με το περιεχόμενο της κάθε ενότητας, μπορεί να επινοεί διαφορετικό τρόπο προσφοράς. Δεν πρέπει να αποκλειστεί η περίπτωση να αλλάξουμε μια προγραμματισμένη πορεία, εφόσον οι μαθητές με εύστοχες παρατηρήσεις μας οδηγούν σε εξέταση πτυχών που τις θεωρήσαμε δευτερεύουσες.

10. Απαραίτητο είναι το τελευταίο ή και τα δύο τελευταία μαθήματα να αφιερώνονται στη συνολική θεώρηση του έργου. Τα μαθήματα αυτά θα γίνονται με προετοιμασία των μαθητών με βάση συγκεκριμένα και σαφή ερωτήματα που θα τους θέτει ο καθηγητής. Θα πρέπει να ελέγχεται κατά πόσον οι μαθητές κατέχουν το περιεχόμενο του έργου, το κεντρικό νόημα και το σκοπό του, την αρχιτεκτονική δομή του, τις επιμέρους ενότητες και τη σχέση της καθεμιάς με το κεντρικό νόημα του έργου, τα βασικά διδάγματα που βγαίνουν από το σύνολο, αν παρακολούθησαν με προσοχή τη συμπεριφορά των προσώπων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον, αν αξιολογούν σωστά τις προθέσεις και τις ενέργειες τους, από τις οποίες θα βγάζουν συμπεράσματα για το χαρακτήρα του καθενός. Κατόπιν το έργο εντάσσεται στο γραμματειακό είδος, στο οποίο ανήκει και στο μέτρο που επιτρέπει η καλλιέργεια των μαθητών, εκφράζονται εκτιμήσεις για τις μορφολογικές αρετές του και για την ποιότητα των εκφραστικών του μέσων.

Προσθέτουμε ακόμη ότι οφείλουμε να αξιοποιήσουμε τις σημειώσεις και τις κάθε λογής οδηγίες και ερωτήσεις που περιέχονται στα διδασκόμενα βιβλία, γιατί και τη διδακτική εργασία ουσιαστικά εξυπηρετούν και συμβάλλουν στην κατά το δυνατόν ενιαία διδασκαλία των αρχαίων κειμένων στα διάφορα γυμνάσια της χώρας.

Τέλος, πριν από τη διδασκαλία οποιουδήποτε κειμένου, χρήσιμο είναι ο καθηγητής, εκτός από τις ειδικές εισηγήσεις, να διαβάζει τις γενικές, που περιέχονται στις σελίδες 25-79 του τόμου Εισηγήσεις του ΚΕΜΕ.

ΤΑΞΗ ΠΡΩΤΗ (Α')

A. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Ηροδότου Ιστορία. Θα διδάσκεται κανονικά το Η' βιβλίο και από το Θ' τα κεφάλαια 58-66. Είναι δυνατό να διδάσκονται και άλλα αποσπάσματα ή και όλο το έργο ανάλογα με την κρίση τον καθηγητή, το διαθέσιμο χρόνο και την αφομοιωτική ικανότητα των μαθητών.
2. Λουκιανού εκλογές. Αποσπασματική διδασκαλία του σχολικού εγχειριδίου κατά την κρίση του καθηγητή. Να δίνονται ερεθίσματα στους μαθητές ώστε να παρακινούνται στην ανάγνωση του βιβλίου στο σπίτι.

B. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

(Είναι απαραίτητο να γίνεται προσπάθεια εναρμόνισης των προγραμμάτων διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας μεταξύ της Ε' Τάξης του Δημοτικού και της Α' του Γυμνασίου. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να υπάρχει συνεχής συνεργασία μεταξύ του δασκάλου της Ε' τάξης του Δημοτικού και του καθηγητή της Α' του Γυμνασίου).

1. Νέα ελληνική γραμματεία.

Η διδασκαλία θα γίνεται με βάση τα κείμενα που θα επιλέγονται:

- α) από το Ανθολόγιο της Στ' Δημοτικού (στο α' τρίμηνο)
- β) από το βιβλίο των Νέων Ελληνικών της Α' Γυμνασίου
- γ) από έργα παιδικής λογοτεχνίας.

2. Γλωσσική διδασκαλία.

- Συνέχιση διδασκαλίας (μέχρι τα Χριστούγεννα) κεφαλαίων από το βιβλίο της Στ' Δημοτικού "Η γλώσσα μου". Η επιλογή των κεφαλαίων θα γίνεται με βάση το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών της τάξης και με κριτήριο τη διόρθωση τυχόν γλωσσικών αδυναμιών.

- Διδασκαλία των πρώτων κεφαλαίων από το βιβλίο της γλωσσικής διδασκαλίας της Α' Γυμνασίου (Νεοελληνική γλώσσα, τεύχος Α'-μετά τα Χριστούγεννα).

- Διδασκαλία γραμματικής, ιδιαίτερα των γραμματικών εκείνων φαινομένων που είτε αγνοούν είτε γνωρίζουν πολύ λίγο οι μαθητές.

3. Έκφραση-Παραγωγή λόγου

- Προφορικές παρουσιάσεις από μεμονωμένους μαθητές ή και κατά ομάδες (π.χ. αυτοπαρουσίαση, διεύθυνση μιας συζήτησης, περιγραφή εμπειριών κτλ.).

- Ασκήσεις ανάγνωσης.

- Ασκήσεις επιτόνισης (με δραματοποίηση, με δημιουργία κατάλληλων επικοινωνιακών συνθηκών κτλ.).

- Γραπτές εργασίες πάνω στην αρχαία και στη νέα ελληνική γραμματεία.

- Εκθέσεις.

ΤΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΑ (Β')

A. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Ομήρου Οδύσσεια. Θα διδάσκονται κανονικά οι ραψωδίες α, ε, ζ, π και φ και ευρύτερες ενότητες από τις ραψωδίες ι, λ, ν, σ και ω. Επιδίωξη του καθηγητή θα πρέπει να είναι να αποκτήσουν οι μαθητές συνολική και ουσιαστική εποπτεία του έργου.
2. Ξενοφώντος Κύρου Ανάβασις. Θα διδάσκονται τα βιβλία Β και Γ στο σύνολό τους και χαρακτηριστικές ενότητες από τα βιβλία Δ, Ε, ΣΤ και Ζ.

B. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. Νέα ελληνική γραμματεία.

Η διδασκαλία θα γίνεται με βάση κείμενα που θα επιλέγονται:

α) από το βιβλίο των Νέων Ελληνικών της Α' Γυμνασίου

β) από έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας και ιδίως της παιδικής-εφηβικής.

2. Γλωσσική διδασκαλία.

- Συνέχιση της διδασκαλίας κεφαλαίων από το βιβλίο της γλωσσικής διδασκαλίας της Α' Γυμνασίου. Αν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος είναι δυνατό να συνεχιστεί η διδασκαλία με κεφάλαια από το αντίστοιχο βιβλίο της Β' Γυμνασίου. Μπορούν επίσης να γίνουν παραπομπές στα σχολικά βιβλία γραμματικής και συντακτικού.

3. Έκφραση-Παραγωγή λόγου.

- Προφορικές παρουσιάσεις από μεμονωμένους μαθητές ή και κατά ομάδες (π.χ. παρουσίαση του περιεχομένου ενός εξωσχολικού βιβλίου, ενός θεατρικού, κινηματογραφικού ή τηλεοπτικού έργου κτλ.).

- Ασκήσεις ανάγνωσης.

- Ασκήσεις επιτόνισης (κυρίως με δημιουργία κατάλληλων επικοινωνιακών συνθηκών).

- Γραπτές εργασίες πάνω στην αρχαία και στη νέα ελληνική γραμματεία.

- Εκθέσεις.

ΤΑΞΗ ΤΡΙΤΗ (Γ')

A. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Ομήρου Ιλιάδα. Επιλογή από τις ραψωδίες Α, Ε, Ζ, Η, Ι, Μ, Π, Σ, Τ, Χ και Ω. Τα ενδιάμεσα μέρη θα δίνονται περιληπτικά. Να καταβάλλεται προσπάθεια, ώστε οι μαθητές να σχηματίσουν ουσιαστική και πλήρη εποπτεία του έπους.
2. Βατραχομομαχία ή Ησιόδου, Έργα και Ημέραι.
3. Πλουτάρχου, Βίοι παράλληλοι. Θα διδάσκονται κατά προτίμηση οι βίοι του Σόλωνα, του Θεμιστοκλή και του Περικλή.
4. Αττικοί ρήτορες:
 - α) Λυσία, κατά Ερατοσθένους.
 - β) Ισοκράτη, Πανηγυρικός ή επιστολή προς Φιλίππων.
 - γ) Δημοσθένη, Γ' Ολυθιακός.

B. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. Νέα ελληνική γραμματεία.
 - Διδασκαλία επιλεγμένων κειμένων από το βιβλίο των Νέων Ελληνικών της Β' Γυμνασίου.
 - Ιστορικό διάγραμμα της νέας ελληνικής λογοτεχνίας.
 - Ερμηνευτική προσέγγιση έργων της νεοελληνικής λογοτεχνίας.
2. Γλωσσική διδασκαλία.
 - Διδασκαλία κεφαλαίων από το βιβλίο της Γλωσσικής διδασκαλίας της Β' Γυμνασίου. Να καταβληθεί προσπάθεια για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας του. Παραπομπές στη σχολική γραμματική και το συντακτικό.
3. Έκφραση-Παραγωγή λόγου.
 - Προφορικές ασκήσεις με στόχο την ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών (π.χ. λεκτικός αυτοσχεδιασμός, κόμικς, ιστορίες χωρίς λόγια κτλ.)
 - Ασκήσεις ανάγνωσης.
 - Γραπτές εργασίες πάνω στην αρχαία και στη νέα ελληνική γραμματεία.
 - Εκθέσεις.

ΤΑΞΗ ΤΕΤΑΡΤΗ (Δ')

A. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Πλάτωνος, Κρίτων (Να διδαχθεί ολόκληρο το έργο με βάση το σχολικό εγχειρίδιο).

- Πλάτωνος, Απολογία (περιληπτικά αν επαρκούν οι διδακτικές ώρες).
2. Ευριπίδη, Ιφιγένεια εν Ταύροις (ολόκληρο το έργο).
 3. Θουκιδίδη, Ιστορία: Το Στ' βιβλίο περιληπτικά, το Ζ' ολόκληρο.
 4. Λυρική ποίηση: Επιλογή χαρακτηριστικών ποιημάτων των κυριότερων εκπροσώπων της λυρικής ποίησης.

B. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. Νέα ελληνική γραμματεία.
 - Διδασκαλία επιλεγμένων κειμένων από το βιβλίο Νέων Ελληνικών της Γ' Γυμνασίου και Α' Λυκείου.
 - Περίγραμμα θεμάτων-τεχνοτροπιών στην Ευρώπη και την Ελλάδα αντίστοιχα (κλασικισμός, ρομαντισμός, νατουραλισμός, ρεαλισμός, συμβολισμός κτλ.)
 - Ερμηνευτική προσέγγιση έργων της νεοελλ. λογοτεχνίας
2. Γλωσσική διδασκαλία.

Διδασκαλία του Γ' τεύχους του βιβλίου ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ της Γ' Γυμνασίου. Να καταβληθεί προσπάθεια για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας του. Μπορούν να γίνονται και παραπομπές στα σχολικά βιβλία γραμματικής και συντακτικού.
3. Έκφραση-παραγωγή λόγου.
 - προφορικές ασκήσεις με στόχο την ενίσχυση της δημιουργικότητας των μαθητών.
 - γραπτές ασκήσεις με στόχο τον εθισμό των μαθητών στον ορθό χειρισμό του γραπτού λόγου.
 - γραπτές εργασίες στο σπίτι με ερμηνευτική προσέγγιση κειμένων της νέας (κυρίως) και της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.
 - Εκθέσεις.

ΤΑΞΗ ΠΕΜΠΤΗ (Ε')

A. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Σοφοκλή, Αντιγόνη, Οιδίπους Τύραννος.
2. Πλάτωνος, Πολιτεία (επιλογή κεφαλαίων κατά την κρίση του διδάσκοντα).
3. Αριστοτέλους, Πολιτικά.

(Από τα ανωτέρω έργα θα επιλέγεται για διδασκαλία ένα κάθε σχολική χρονιά).

B. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. Διδασκαλία κειμένων νεοελληνικής λογοτεχνίας.

1-Επιλογή κειμένων από τα βιβλία Νέων Ελληνικών της Α' και Β' Λυκείου.

2-Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

3-Λογοτεχνικά ρεύματα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη - συγκριτική θεώρηση (κλασικισμός, ρομαντισμός, ρεαλισμός, νατουραλισμός, συμβολισμός, υπερρεαλισμός κτλ.).

4-Είδη του πεζού λόγου (διήγημα, νουβέλλα, μυθιστόρημα, περιγραφή, επιφυλλίδα, πραγματεία, χρονογράφημα, ευθυμογράφημα, δοκίμιο, μελέτη ή διατριβή κτλ.).

5-Το δημοτικό τραγούδι (καταγωγή-γέννηση και εξέλιξη του / δοκίμια-μελέτες νεοελλήνων ποιητών ή πεζογράφων για το δημοτικό τραγούδι).

- Παραλογές.

- Ακριτικά τραγούδια.

- Θρήνοι για την Κωνσταντινούπολη.

6-Κρητική σχολή (1453-1669). Οι κυριότεροι εκπρόσωποι και τα έργα τους: Ερωτόκριτος, θυσία του Αβραάμ, Ερωφίλη.

7-Νεοελληνικός διαφωτισμός.

8-Απομνημονεύματα.

9-Επτανησιακή σχολή.

α) Ποίηση: οι κυριότεροι εκπρόσωποί της (διδασκαλία ολόκληρων έργων)

β) Πεζός λόγος (Λασκαράτος, Σολωμός, Πολυλάς. Να διδαχθούν ολόκληρα έργα).

γ) Θέατρο (Δ. Γουζέλη, 'Χάσης' και Α. Μάτεση, 'Βασιλικός', να διδαχθούν ολόκληρα τα έργα).

10-Δημοσιογραφική λογοτεχνία μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα:

χρονογράφημα, σάτιρα, κριτική, δοκίμιο, επιφυλλίδα.

2. Γραπτές εργασίες. Οι εργασίες αυτές μπορεί να είναι πραγματείες σχετικές:

α) με την ερμηνευτική προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.

β) με τη διαπραγμάτευση λογοτεχνικών θεμάτων (φιλοσοφικών, κοινωνικών, ιστορικών, πολιτικών κτλ.)

γ) με την ερμηνευτική προσέγγιση (μελέτη-ανάλυση-παρουσίαση) έργων για τις σχολές που ήδη αναφέρθηκαν.

3. Γλωσσική διδασκαλία

Με δεδομένο ότι η διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού έχει ήδη ολοκληρωθεί στις προηγούμενες τάξεις, η συμπλήρωση της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών θα γίνεται με την ευκαιρία της ερμηνείας των κειμένων και μόνο για την κάλυψη κενών και αδυναμιών.

ΤΑΞΗ ΕΚΤΗ (ΣΤ')

A. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Αισχύλου, 'Προμηθέας δεσμώτης'
2. Αριστοτέλη, Ηθικά Νικομάχεια
(θα διδάσκεται ένα έργο κάθε σχολικό έτος)

B. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. Διδασκαλία κειμένων νεοελληνικής λογοτεχνίας
 - 1-Επιλογή κειμένων από το βιβλίο " Κείμενα νεοελληνικής λογοτεχνίας „ Β' Λυκείου (Να διδαχθούν έργα που καλύπτουν τη χρονική περίοδο 1830-1930, δηλ. περίπου μέχρι τη γενιά του '30)
 - 2-Η Επτανησιακή ΣΧΟΛΗ
(Ιστορία, εκπρόσωποι, χαρακτηριστικά, επιδράσεις)
 - α) Ανδρέας Κάλβος
 - β) Διονύσιος Σολωμός
 - γ) Αριστοτέλης Βαλαωρίτης
(Να καταβληθεί προσπάθεια να διδαχθούν ολόκληρα τα σπουδαιότερα έργα τους κατά την κρίση του διδάσκοντα)
 - 3-Οι Φαναριώτες και η ρομαντική σχολή της Αθήνας (1830-1880).
(Να γίνει συνοπτική γραμματολογική παρουσίαση της λογοτεχνικής παραγωγής της περιόδου)
 - 4-Γλωσσικό πρόβλημα (ιστορία - εξέλιξή του)
 - α) Οι τρεις μεγάλοι της κάθαρουσας, Εμμ. Ροϊδης, Γ. Βιζυηνός, Αλ. Παπαδιαμάντης
(Να διδαχθούν αποσπάσματα από έργα τους, καθώς και ολόκληρα έργα, ανάλογα με τις ανάγκες και δυνατότητες του προγράμματος)
 - β) Δημοτικισμός (χαρακτηριστικά, κύριοι εκπρόσωποι, δοκίμια για τη γλώσσα). Να διδαχθούν ολόκληρα τα έργα (ένα κάθε σχολ. έτος): Γ. Ψυχάρη, 'το ταξίδι μου' Γ. Σκληρού, 'το κοινωνικό μας ζήτημα' Δ. Γληνού, 'δημιουργικός ιστορισμός'
 - 5-Νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922)
 - α) Ποίηση (κύριοι εκπρόσωποι)
 - Κ. Παλαμά: Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου, Η Φλογέρα του Βασιλιά
 - Κ. Καβάφη: Να διδαχθούν ολόκληρα έργα κατά την κρίση του διδάσκοντα
 - Αγγ. Σικελιανός: Να διδαχθούν αποσπάσματα ή ολόκληρα έργα, κατά την κρίση του διδάσκοντα
 - β) Πεζογραφία: Κύριοι εκπρόσωποι. Ανάπτυξη και είδη του μυθιστορήματος
(Να διδαχθούν αντιπροσωπευτικά έργα κάθε είδους, ολόκληρα)

6-Κριτική, πραγματεία, θέατρο, δημοσιογραφική λογοτεχνία

(Διδασκαλία αντιπροσωπευτικών έργων κατά την κρίση του διδάσκοντα)

2. Γραπτές εργασίες. Οι εργασίες αυτές σε τύπο πραγματειών μπορούν να αναφέρονται:

α) σε θέματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας

β) σε μη λογοτεχνικά θέματα (π.χ. φιλοσοφικά, κοινωνικά, ιστορικά, ψυχολογικά, αισθητικά, πολιτικά, σύγχρονα προβλήματα κτλ.)

γ) στην ερμηνευτική προσέγγιση έργων και δοκιμίων σχετικών με τη διδασκόμενη ύλη του σημείου ΒΙ

δ) στην ερμηνευτική προσέγγιση της αρχαίας ελλην. γραμματείας.

ΤΑΞΗ ΕΒΔΟΜΗ (Ζ')

A. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Θουκιδίδης, Επιτάφιος

2. Πλάτωνος, Πρωταγόρας (αποσπάσματα)

(Να διδάσκεται το ένα από τα δύο κείμενα)

B. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. Διδασκαλία κειμένων νεοελληνικής λογοτεχνίας

1-Περίοδος του μεσοπολέμου 1922-1930 (ποίηση-πεζογραφία)

2-Η γενιά του '30 (μέχρι το 1945)

α) Ποίηση. Οι μεγάλοι ποιητές: Σεφέρης, Ελύτης, Ρίτσος και άλλοι (Να διδαχθούν ολόκληρα έργα)

β) Πεζογραφία (Αγγ. Τερζάκης, Γ. Θεοτοκάς, Ηλ. Βενέζης, Π. Πρεβελάκης κ.ά.). Να διδαχθούν ολόκληρα έργα ανάλογα με το διαθέσιμο χρόνο.

3-Μεταπολεμική λογοτεχνία (1945 μέχρι σήμερα).

α) Ποίηση (Ζωή Καρέλη, Τ. Σινόπουλος, Μαν. Αναγνωστάκης, Κ. Εγγονόπουλος κ.α.). Να διδαχθούν ολόκληρα έργα.

β) Πεζογραφία (Δ. Χατζής, Διδώ Σωτηρίου, Σπ. Πλασκοβίτης, Αντ. Σαμαράκης κ.ά.). Να διδαχθούν ολόκληρα έργα.

γ) Θέατρο (Αγγ. Τερζάκης, Γ. Θεοτοκάς, Ν. Καζαντζάκης, Αγγ. Σικελιανός, Δημ. Ψαθάς κ.ά.). Να διδαχθούν ολόκληρα έργα.

δ) Δοκίμιο, κριτική, πραγματεία, δημοσιογραφική λογοτεχνία (χρονικό, επιφυλλίδα, ευθυνογράφημα κτλ.) από το 1945 μέχρι σήμερα.

- Β. Τατάκης

- Ε. Παπανούτσος
- Ι. Παναγιωτόπουλος
- Δ. Γληνός
- Οδ. Ελύτης κ.α.

(Να διδαχθούν ολόκληρα έργα κατά την κρίση του διδάσκοντα)

ε) Μη λογοτεχνικό δοκίμιο κατά τον 20^ο αιώνα (δοκίμια για τη γλώσσα, δοκίμια φιλοσοφικά, φιλολογικά, ιστορικά, κοινωνιολογικά).

2. Γραπτές εργασίες σχετικές με:

α) θέματά νεοελληνικής λογοτεχνίας

β) μη λογοτεχνικά θέματα (π.χ. φιλοσοφικά, κοινωνικά, ιστορικά κτλ.)

γ) ερμηνευτική προσέγγιση (μελέτη, ανάλυση, παρουσίαση) έργων για τους συγγραφείς των περιόδων που προαναφέρθηκαν στο σημείο ΒΙ.

δ) ερμηνευτική προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.

ΚΥΚΛΟΣ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗΣ (COURS D'APPROFONDISSEMENT)

στη μητρική γλώσσα στις τάξεις ΣΤ' και Ζ'.

Για την πληρέστερη πνευματική συνκρότηση των μαθητών των τάξεων αυτών, αλλά και την προετοιμασία τους για την απόκτηση του BACCALAUREAT οι ώρες των μαθημάτων "εμβάθυνσης" πρέπει να διατίθενται για:

α) την παράλληλη, συγκριτική και σε βάθος εξέταση όλων των λογοτεχνικών ρευμάτων και σχολών που διαμορφώθηκαν στον ευρωπαϊκό χώρο και επηρέασαν και την εξέλιξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας (π.χ. κλασικισμός, ρομαντισμός, ρεαλισμός, νατουραλισμός κτλ., κυριότεροι εκπρόσωποί τους).

β) το θέατρο στην Ευρώπη και την Ελλάδα (παράλληλη εξέταση) κατά τα τελευταία 40 χρόνια.

γ) το μυθιστόρημα στην Ευρώπη και την Ελλάδα (παράλληλη εξέταση) κατά τα τελευταία 40 χρόνια.

δ) την κριτική, το δοκίμιο, το θέατρο, τη δημοσιογραφική λογοτεχνία στην Ελλάδα κατά τον 20ο αιώνα.

ε) τους τρόπους ερμηνευτικής προσέγγισης ενός λογοτεχνικού κειμένου (π.χ. σύμφωνα με τις απόψεις του φουρμαλισμού, της ψυχανάλυσης, τον διαλεκτικού υλισμού κτλ.).

στ) τη συγκριτική λογοτεχνία

ζ) την επιτομή της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας και μάλιστα:

1. την παρουσίαση των χαρακτηριστικών φάσεων εξέλιξης της γλώσσας κατά τρόπο που να φανεί η αδιάσπαστη ενότητα και συνέχειά της (διαχρονική θεώρηση).

2. την εξέταση της γλώσσας από άποψη τομέων χρησιμοποίησής της, π.χ. γλώσσα λογοτεχνίας, επιστήμης, μαζικών μέσων επικοινωνίας (σύγχρονη θεώρηση).

Στις εξετάσεις της 7^{ης} τάξης θα αξιολογούνται οι αποκτηθείσες γνώσεις των μαθητών, σύμφωνα με τη διδακτέα ύλη τόσο της τελευταίας τάξης όσο και όλων των προηγούμενων διδακτικών ετών, ιδιαιτέρως της 6^{ης}.